

## EIBARKO GELTOKIA EDO “ESTAZIÑUA”: EHUN URTE BAINO ZERBAIT GEHIAGO

Juanjo Olaizola Elordi  
Burnibidearen Euskal Museoa  
Eusko Tren

Eibarko EuskoTrenaren geltokiko fatxada nagusiaren goiko aldean erloju bat dago eta erloju horretan 1909 urtea dago zenbaki handietan idatzia; hori ikusita batzuk uste dute eraikina urte hartan eraiki zela. Ostera, armaginen herria zeharkatzen duen trenbidea askoz lehenago inauguratu zen, 1887ko irailaren 17an hain zuzen ere, sasoi hartako egunkarietan<sup>1</sup> agertzen denez, Maria Cristina de Habsburgo Lorena erregina erregenteak burutu zuen ekitaldia. Daten artean dagoen alde hori dela eta, batzuk uste izan dute hasieran Eibarrek ez zuela bere geltoki propiorik, eta herriaren premiak betetzen zituen geltoki bakarra Maltzagakoa zela. *El Correo* egunkariak Eibarko albisteetarako duen sailean ere joan zen urtean AL inzialekin izenpetutako kronika<sup>2</sup> bat zekarren hori horrela zela baieztatzen

Ez da horrela, inondik inora ere!. Durangotik Zumarragara bitarteko trenbidearen emakida zuen enpresak, 1906. urtean "Compañía de los Ferrocarriles Vascongados"en integratutakoak, ezin zuen bere ibilbidean biztanle-kopuruagatik eta garapen ekonomiko eta industrialagatik inguruan zegoen herririk garrantzitsuenean gelditu gabe igaro, eta gutxiago oraindik trena sustatu zuen sozietatearen akzionista gehienak eibartarrak zirenean: tartean ziren Placido Zuloaga Zuloaga, Ignacio Ibarzabal Iriondo armagina, Santa Cruz markesa eta beste ekintzaile asko eta asko, José María Mendiola, Juan Manuel Orbea, Fernando Arrate, Pedro Acha, Miguel Badiola, Tomás Irueta, Saturnino Areitio, Sabas Anitua, Inocencio Ortiz de Zárate, Trifón Bascarán, Blas Salaverriá, Canuto Echevarría, Pablo Juaristi, Domingo Alberdi, Juan Eguiazu, Narciso Zulaica, José Aranguren, Juan Bautista Alberdi, Anacleto Juaristi, Lucas Anitua, Pedro Bascarán, Tomás Beristaín, Manuel Beristaín, Jacinto Orbea eta Diego Iñarrairegui, batzuk aipatzearren.<sup>3</sup>

Eibarren lehenengotik izan zuen trenbide-terminala, gaur egun bezala, Estaziño kalearen akaberan zegoena. Maria Cristina erreginak trenbidea inauguratu zuen egunean hantxe jaitsi zen trenetik, hain zuzen ere Zaldibarretik Elgoibarrera bitarteko zatiaren inaugurazio-ekitaldi nagusiak Eibarren ospatu zirelako.

Durangotik Zumarragara bitarteko trenbidearen enpresak, Eibarko Estaziño kalearen amaieran jaso zituen bulegoak linearen 18,470 kilometro-puntuan.<sup>4</sup> Instalazio haietan, hasieran, bidaiariak hartzeko eraikin bat eta merkantzia-zerbitzurako biltegi bat zeuden; horrez gain, nasa edo andena, trenbide nagusia, trenak gurutzatzeko bidea eta trenbide nagusiaren saihetseko trenbide-atala edo bazterlekua.

Bidaiarien zerbitzura jarritako eraikinak oin bakarra zuen; erdian atondoak zuen; eskuman txarteldegia, telegrafoa eta bulegoak, geltokiko buruarena bata, faktorearena

<sup>1</sup> *El Noticiero Bilbaino*, 1887ko irailaren 20a, 2. orr.

<sup>2</sup> *El Correo*, 2008ko abuztuaren 3a, internet-en kontsultatzeko, egunkariaren webgunean.

<sup>3</sup> *Gaceta de Madrid*, 1884ko ekainaren 2<sup>a</sup>, 154. alea, 600. orr.

<sup>4</sup> 48,742 kilometroa, Bilbo-Donostia linean.

edo markatzailearena bestea eta ikuskaritzarena azkena; ezkerreko aldean geltoki-buruaren etxebizitza zegoen, sukaldea, jangela eta hiru gela zituen.

Eibarrek garapen handia eta azkarra izan zuen XIX. mendearen azken urteetan eta XX.aren hasierakoetan; horren ondorioz, Eibarrek ordura arte izan zuen tren-geltokiaren barneak edo dependentsiak laster txiki geratu ziren herriko jendearen premiak zuzen eta ganoraz bete ahal izateko. Halatan, 1907. urtean, "Compañía de los Ferrocarriles Vascongados"ek bere instalazioak modernizatzeko programa sakon bati ekin zion, handik urte bira amaituko zuena. Bidaiarien eraikina goitik behera berriztatu zen, fatxadak berreraiki eta barruko lekuak berrantolatu egin zitzaizkion; horren ondorioz geltoki-buruaren etxebizitza kendu egin zen, eta etxe hura zegoen lekuan abiadura handiko merkantzien garraiorako bulegoa jarri zen. Horrez gain bigarren pisua jaso zen; han, beharginendako etxebizitza bi ipini ziren, etxe bakoitzak sukaldea, jangela eta hiru gela eder zituen. Hori dena osatzeko markesina bat jarri zen nasaren gainean.<sup>5</sup>

Eibarko geltokia handitzeko obra haiek 1909. urtean amaitu ziren; horrexegatik azaltzen da fetxa edo data hori fatxada nagusiaren gailurrean dagoen erlojuan. Hortaz, esan behar dena da ez dela ospatzen Eibarko tren-geltokiaren ehungarren urtea, tren-geltokiak izan zuen lehenengo birmoldaketa handiaren ehunurteurrena baizik.

Inbertsio handia egin zen, baina halatan ere, Eibarrek industrian izan zuen garapen handiagatik, handik urte gutxi batzuetara tren-geltokiaren instalazioak berriztatu egin behar izan zituzten. 1919. urtean baztergunea edo trenbide-atal bat egin zen La Industrial Orbea<sup>6</sup> fabrikarentzat; 1935. urtean, Martin Errasti y Cía enpresa kontratatu zen helduera-biltegi<sup>7</sup> berri bat eraiki zezan. Handik urtebetera, Gerra Zibilean, Eibarko geltokiak Francoren ejertzitoko artilleriaren eta abiazioaren erasoak jasan zituen.

1941ean, gerra amaituta, geltokia berriro konpondu zen, Construcciones Altuna<sup>8</sup> izan zen horren ardura hartu zuen enpresa. Trenak gurutzatzeko hirugarren bide bat egin zen, nasa bietan markesina xume baina dotore batzuk jarri ziren, horien egitura egiteko trenbidearen antzinako karrilak<sup>9</sup> aprobetxatu ziren.

Urte hartatik aurrera Eibarko geltokiak ez zuen aldaketa handiegirik izan harik eta 1980an, merkantzien trafikoa desagertzeaz zegoela eta, Eusko Jaurlaritzako Garraio Sailak merkantzien biltegi zaharra Donostiako eliz barrutiaren eskuetan uztea erabaki zuen arte; elizak, instalazio haiek behar bezala moldatu eta San Agustin parrokiaren egoitza ipini zuen bertan. Gerora, tren geltokiaren atondoan beste birmoldaketa batzuk ere egin izan dira; hemendik denbora gutxi barru hasiko dira geltokia berritzeko obra berriak, une honetan Euskotren osoaren bidaiari-mugimendu handiena duen geltokia baita.

## EIBARKO BESTE TREN GELTOKI BATZUK.

<sup>5</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Memoria del ejercicio 1909*, 22. orr.

<sup>6</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas de las Comisiones*, 3. zenbakia, 80. orr.

<sup>7</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración*, 6. alea, 70. orr.

<sup>8</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración*, 7. alea, 270. orr.

<sup>9</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración*, 7. alea, 306. orr. Karrilen kurbak egiteko, La Basconia enpresa kontratatu zen.

Estaziño kalean dagoen tren geltokiaz gain, Eibarrek, historian zehar beste tren-geltoki eta tren-geraleku batzuk izan ditu: Maltzaga, Ardantza, Unibertsitatea, Amaña eta Azitain.

## MALTZAGAKO TREN GELTOKIA

Egoera geografiko berezia duenez, Ego eta Deba haranak elkartzen diren lekua delako, orduko “Compañía del Ferrocarril de Durango a Zumarraga”k Maltzaga aukeratu zuen, 20,920 kilometro-puntua<sup>10</sup> hain zuzen ere trenen bidebanatzea egiteko: linea bat Zumarragara eta bestea Elgoibarko Karkizanoko San Pedro labe-garaietara. San Pedro fabrikako trenbidea, geroxeago Debara eta Donostiara luzatu zen eta horrek asko ugaltu zuen Maltzagako geltokiaren bidaiari-kopurua eta merkantzien joan-etorria. Hasiera hartan, XIX. mendearen akaberan, lau bide eta bi nasa zituen.

Maltzagako geltoki zaharrean tren-aldaketak edo transbordoak etengabeak zirela ikusita, Ferrocarriles Vascongadosen Administrazio Kontseiluak 1912an instalazioak handitzea eta hobetzea erabaki zuen; horretarako tren-geltoki berri bat jarri zuen merkantziendako Deba errekaaren eskumako aldean, Zumarragara zihoan trenbidearen aldean. Geltoki berriak lau trenbide zituen eta bazter trenbide bat, 120 bagoi hartzeko kapazitatearekin; gainera, Karkizanora zihoan linearekin lotuta zeuden 60 metroko radioa zuen kurba itxi-itxi batetik. Era horretan, Maltzagan, trenbide-triangelu bat eratu zen, lokomotoren martxaren noranzkoa<sup>11</sup> aldatzeko gauzak erraz jartzen zituena. Horrekin batera beste bost bazterbide zeuden.

1914an, Ferrocarriles Vascongados-ek Maltzagan tailer txiki bat egitea erabaki zuen, lokomotorak eta bagoiak konpontzeko behar zen zulogunearekin.<sup>12</sup> Handik hamar bat urtera, 1925ean, solairu biko eraikin bat egin zen eta 1942an beste hirugarren pisu bat gehitu zitzaion geltoki hartan<sup>13</sup> bizi ziren behargin guztiek etxea izan zezaten.

Maltzagako tren-geltokiak zuen jardun etengabea areagotu egin zen 1919tik aurrera Vasco-Navarroa inauguratu zenean. Urte hartan, Ferrocarriles Vascongados-ek ofita harrobi bat hartu eta zuzenean berak kudeatzea erabaki zuen balastoa edo legarra izateko; geltokitik gertu zegoen harrobia eta ordura arte Pedro Ugarte eta Ignacio Zabala<sup>14</sup> kontratistek ustiatutakoa zen.

Maltzagako geltokian lana gogor egiten zen, egunez eta gauez; Compañía de Ferrocarriles Vascongados-i egoki iritzi zitzaion bere beharginen premia espiritualak asetzea eta 1927ko urtarrilaren 5ean ermita bat jasotzea erabaki zuen, barruan 60 pertsona<sup>15</sup> hartzeko lain izango zena. Obra hura Eibarko Martin Errasti kontratistaren esku geratu zen eta urte hartako urriaren 24an jarri eta bedeinkatu zen lehenengo harria<sup>16</sup>, hotsandiko ekitaldi hunkigarri batean.

---

<sup>10</sup> Gaur egun 51,086 kilometro-puntua Bilbo-Donostia trenbidean.

<sup>11</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración*, 1. alea, 343. orr.

<sup>12</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas de las Comisiones*, 1-2 zenb., 134. orr.

<sup>13</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Memoria del ejercicio 1925*, 11. orr.

<sup>14</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas de las Comisiones*, 3. zenb. 185. orr.

<sup>15</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración*, 3. zkia., 328. orr.

<sup>16</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración*, 3. zkia., 466. orr.

San Rafael ermita 1929ko martxoaren 13an<sup>17</sup> inauguratu zen, baina gerratean zeharo suntsituta geratu zen inguru hartan izandako borroka latzen ondorioz. Ez zen berriro jaso 1942ko maiatzaren 22ra arte; 1944ko urriaren 24an<sup>18</sup> inauguratu zen berriro. Gerratean, Maltzagako geltokiaren beste elementu batzuk ere kalte handiak jasan zituzten -batik bat geltoki-buruaren etxeak- errepublikazaleek erretiratzerakoan erreka gaineko zubia lehertu zutenean apurtu zirenak, konponketek 3.424,80 pezetako<sup>19</sup> kostua izan zuten.

Maltzagako tren-geltokiaren maldan beherakoa 1967an hasi zen, Vasco-Navarroa itxi zenean. Gazteisera zihoazen trenetarako aldaketa desagertu egin zenez hango kantina ere itxi egin zen; kantineak, Maltzagako geltokia erabiltzen zuten bidaiaren artean ospe handia zuen legatz frijituarekin egindako ogitartekoak zoragarriengatik. Geroxeago etxebizitza-eraikina eta San Rafael ermita ere abandonatuta geratu ziren. Zumarragako tren-adarra kendu zenean, merkantzien geltokia ere kendu egin zen. Gaur egun, haren lurak Vicente Gabilondo e Hijos enpresak okupatzen ditu.

1978an, Feve-k bidaiarien antzinako tren-geltokia konpondu zuen nasa zaharrak jaso eta berrituzerakoan, 1990. urtean oraindik hasierako nasak baitzeuden. Ostera, urte askoan erdi baztertuta egon eta gero, bertako instalazioak CTCri erantsi zitzaizkion 2004. urtean eta horri esker zertxobait gehiago erabiltzen da, hango trenbide-zatia noizbehinka trenak gurutzatzeko erabiltzen delako.

## ARDANTZA

Eibar eta Maltzaga izan ziren lehenak 1887an, ondoren, Ardantzako geralekua etorri zen. Ardantza izena jaso zuen lehenengo trenbide-elementua bazter-trenbide xume bat zen, bide bakarrekoa, 1905. urtean Durangotik Zumarragara bitarteko trenbidearen 17,820 kilometro-puntuan jarri zena, orain dela gutxi Euskal Trenbide Sareak, gaur egun Ardantzako geralekua izenez ezagutzen dugunaren birmoldaketa-obrak egin arte behin behinerako jarri duen geralekutik gertu zegoena. Bazter-trenbide zahar hura Marcos Muñoz enpresariaren jabetzako biltegi bati zerbitzua ematekoa zen, eta merkantziendako bakarrik erabiltzen zen.

Eibarko trenbidearen geltoki nagusia herriaren bihotzetik urrun samar geratzen zenez, Udalak, 1914ko udaberrian, Ardantzako bazter-trenbide hartan –udaletxetik oso gertu zegoena- bidaiariendako<sup>20</sup> nasa jartzea eskatu zuen.

Udalak egindako lehenengo eskaera haiei ezetza eman zien Ferrocarriles Vascongados, baina azkenean, 1924ko urtarrilaren 8an geraleku hura jartzea erabaki zuen, metro batzuk beheraxeago, 17,728<sup>21</sup> kilometro-puntuan hain zuzen ere, udaletxearen ostean. Nasa xume bat zuen eta Marcos Muñozen bazter-trenbide zaharraren izena hartu zen, lekuaren aldetik, Untzaga edo San Andres izena zegokionean.

<sup>17</sup>Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración*, 4. zkia, 235. eta 443. orr.

<sup>18</sup>Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración*, 8. zkia. 113. orr.

<sup>19</sup>Ferrocarriles Vascongados, *Reconstrucciones y reparaciones por guerra*, 1941eko ekainaren 26a.

<sup>20</sup>Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas de las Comisiones*, 1-2 zkia, 110. orr.

<sup>21</sup>Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas de las Comisiones*, 4. zkia, 378. orr, gaur egun 47,979 kilometro puntua Bilbo-Donostia linean.

Gerra ostean, Ardantzako geralekua itxi egin zen eta ez zen berregokitu 1951eko urriaren 29ra arte, leku hartan<sup>22</sup> egunean tren bi geratu behar zirela erabaki zen arte. Urteek aurrera egin ahala, gehiago ziren han geratzen ziren trenak, eta 1960. urtean trenaren txartelak saltzeko txarteldegia bat eta aterpe bat ipini ziren, 2008ko urriaren 22ra arte martxan egon ziren instalazioak; geralekua goitik behera konpondu eta handitzeko itxi egin ziren. Instalazio berriak zabaltzerakoan ona izango litzateke geraleku horri Untzaga edo San Andres izena ipintzea.

#### UNIBERTSITATEA.

Geraleku hau, Bilbotik Donostiarako linearen 46,700 kilometro-puntuan dagoena, 1989ko irailaren 29an jarri zuen Euskotrenek Ermutik Eibarrera bitarteko “tranbia” inauguratu zelako. Hasieran, nasa eta aterpea zituen, 1994an bigarren nasa eta trenak gurutzatzeko bidea egin ziren, horri esker, ibilbide horren zerbitzu-maiztasuna bikoiztu egin zen. 2003. urtean, Eibarko udalak, trenbidearen gainean pasealeku bat eraiki zuen.

#### AMAÑA

Geraleku txiki hori, 47,500 kilometro-puntuan dagoena, 1989ko irailaren 29an zabaldu zen Ermutik Eibarrerako tranbia martxan jarri zelako, nasa bat eta aterpea ditu.

#### AZITAIN.

Euskotrenek 1990ean zabaldu zuen Ermutik Eibarrera bitarteko tranbiaren ibilbidea auzo hartaraino luzatzea erabaki zenean. 49,543 kilometro-puntuan dago eta nasa eta aterpe xume bat ditu. Gaur egun, haren ordeztu Azitain auzoari hobeto letorkiokeen beste geraleku berri bat egiteko asmoa dago, aurreikusten den zerbitzuarendako instalazio egokiagoak izangodituena.

---

<sup>22</sup> Ferrocarriles Vascongados, *Libro de Actas del Consejo de Administración* 10. zkia, 44. orr.